La condició de riera urbana.

Com una llera seca, un sorral de sauló entre marges baixos rodejats de canyissos i bardisses, els torrents i les rieres de Barcelona han estat els primers camins oberts que connectaven la plana amb els pendents de la serra. Només eren cabals d'aigua en moments de forta pluja, desbordats sota la tempesta, anegant tot el que trobaven al seu voltant. Principalment els camps de conreu o els boscos esclarissats de

pinedes i alzinars de brolla, de la vessant sud de la serra de Marina.

El rescat que en podem fer ara, demana un esforç de memòria que els fa buscar en antics documents fotogràfics, en dibuixos i pintures de llocs ara invisibles. O per una correspondència amb els torrents del Maresme o el Garraf que encara perseveren entre urbanitzacions.

Ens hem d'agafar a una suposada consciència naturalista, per veure aquestes traces esporàdiques de l'aigua per la superfície de la terra com a llocs vius. Com una confluència d'intercanvis múltiples entre la humitat de l'aigua, les qualitats del subsòl, l'exuberant vegetació i la fauna associada. En la proximitat del seu centre, la potència del que és viu s'hi multiplica i accentua. El paisatge concentra diversitat i característiques que atrauen i retenen les formes múltiples de la vida.

Els diferents nivells de transformació dels usos del paisatge, han anat configurant canvis al seu voltant. Els camps llaurats que arribaven fins a la llera en les explotacions agrícoles, on els torrents exercien de límits de les propietats. Les cases que s'hi construeixen fins a una distància imprudent, temptant la sort de la torrentada. En alguns llocs, la ciutat ha crescut respectant els torrents i les rieres adaptant tímidament les construccions a la seva presència. Considerant-los com a nuclis importants d'articulació del paisatge i potencialitats a respectar.

Però a mesura que la densificació de la ciutat va augmentant, les construccions encerclen les vies d'aigua, quasi ofegant-les. Les retícules urbanes són traçades sense tenir en compte aquesta important preexistència i dibuixen una ciutat que ja no les valora. Els carrers rectilinis s'aturen encara davant la continuïtat de la corba ondulant de les rieres, a l'espera de travessar-les sense impediments.

Així es veu a la Riera de Sant Andreu, just per sota de l'Avinguda Meridiana. Direm ara que la riera entra al barri, quan caldria dir que un

dia va ser el barri que va entrar a la riera. Les cases només han respectat l'espai de la llera. Hi mostren els seus darreres. Murs cecs, amb portes tancades. Tàpies que protegeixen jardins i horts amb l'entrada a les cases per la façana de l'altre carrer. Tots aquests murs canalitzen la traça corba de la riera sense aigua i ara sense cap sentit urbà. Només una mirada interrogadora pot endevinar en el subsòl, la continuïtat del curs de la riera com un fòssil d'un temps pretèrit. O algú, que llegeixi amb sorpresa el nom del carrer "Riera de Sant Andreu" pot establir una connexió mental que li faci trontollar les evidències de la forma urbana.

El carrer Joanot Martorell al barri de Sants, per sota del carrer de Sants, traça una particular doble corba que no té res a veure amb la trama rectilínia dels carrers veïns. Correspon a la llera del Torrent de Sants que en aquest punt, va rebre també la desviació de la Riera de Magòria, per evitar que arribés a l'actual barri de Sant Antoni i entrés a la ciutat de Barcelona pel carrer Riera Alta.

Alguns edificis i els murs baixos d'algunes finques delaten la relació especial amb el que passava per aquest carrer. Murs cecs sense portes, finestres segellades, humitats en les parts baixes que delaten aigües soterrànies. El mateix carrer després del seu recorregut en corbes, ensopega amb un carrer perpendicular i un bloc d'habitatges. Cal buscar la continuïtat de la riera uns carrers més enllà, travessant la Gran Via i resseguint la muntanya de Montjuïc pel carrer Mare de Déu del Port fins a Can Tunis, on desaiguava al mar.

El camí de l'aigua buscant la cota més baixa, dibuixa una línia orgànica que sembla que no pot ser compatible amb el traçat regular dels carrers. Això en el cas de Barcelona, es va accentuar amb el disseny de l'Eixample sota el pla d'Ildefons Cerdà. L'extrema regularitat geomètrica del Pla, sembla irreconciliable amb el capritxós circular de

l'aigua.

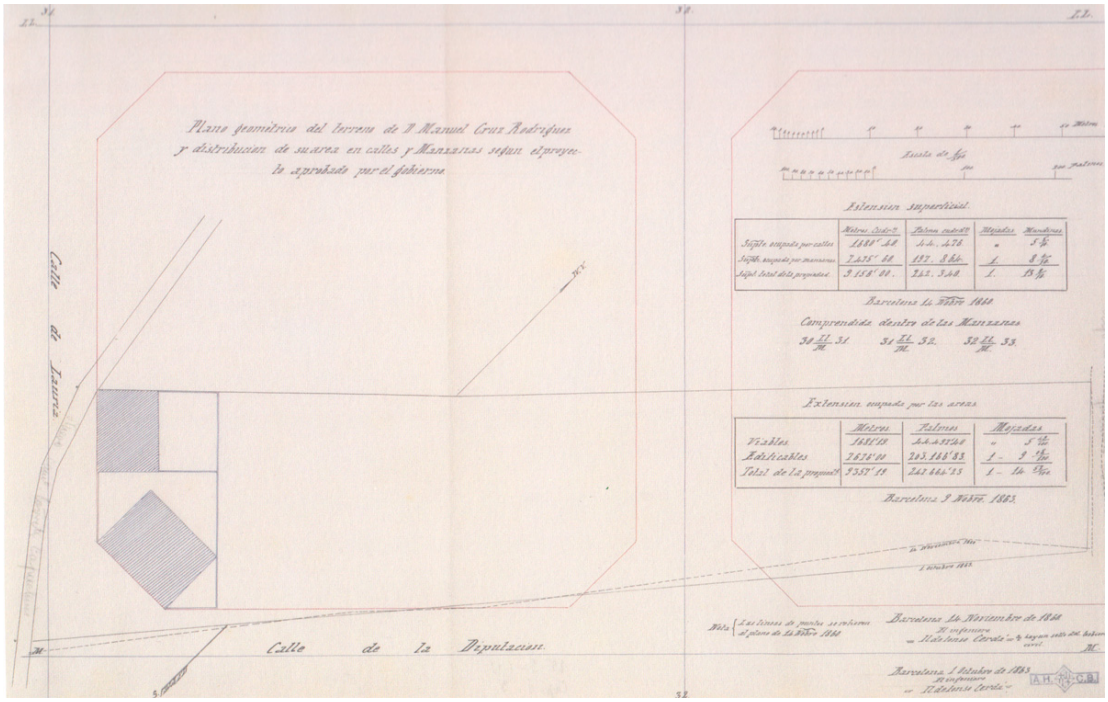
Plano geométrico del terreno de D. Manuel Cruz Rodríguez
y distribución de su área en calles y Manzanas según el proyecto
Extension superficial
Extension ocupada por las aceras
Barcelona 3 Octubre 1863
Calle de Lauria
Calle de la Diputacion

Un plànol de Cerdà datat el 14 de novembre de 1860 i revisat el primer d'octubre de 1863, porta per llegenda: "Plano geométrico del terreno de D. Manuel Cruz Rodríguez y distribución de su área en calles y manzanas según el proyecto aprobado por el gobierno." Hi dibuixa la mançana de l'Eixample delimitada pels carrers Diputació-Roger de Llúria-Consell de Cent i Bruc. En un costat una doble línia irregular travessa la mançana i el carrer. Escrit a llapis diu, "Nuevo cauce torrente de caputxins". En un extrem del paper una altra notació a llapis diu, "Viejo cauce caputxins vells"

Correspon a la llera del torrent que baixa de la part alta de la Vila de Gràcia i que circula pel carrer que porta ara per nom, Torrent d'en Vidalet. Aquest, s'unia al Torrent de l'Olla on ara hi ha la plaça Urquinaona, per entrar a la ciutat i circular pel que fou la Riera de Sant Joan fins al port.

25 de març de 2020 A Relats de l'Aigua

← ENTRADA ANTERIOR

ENTRADA SEGÜENT →